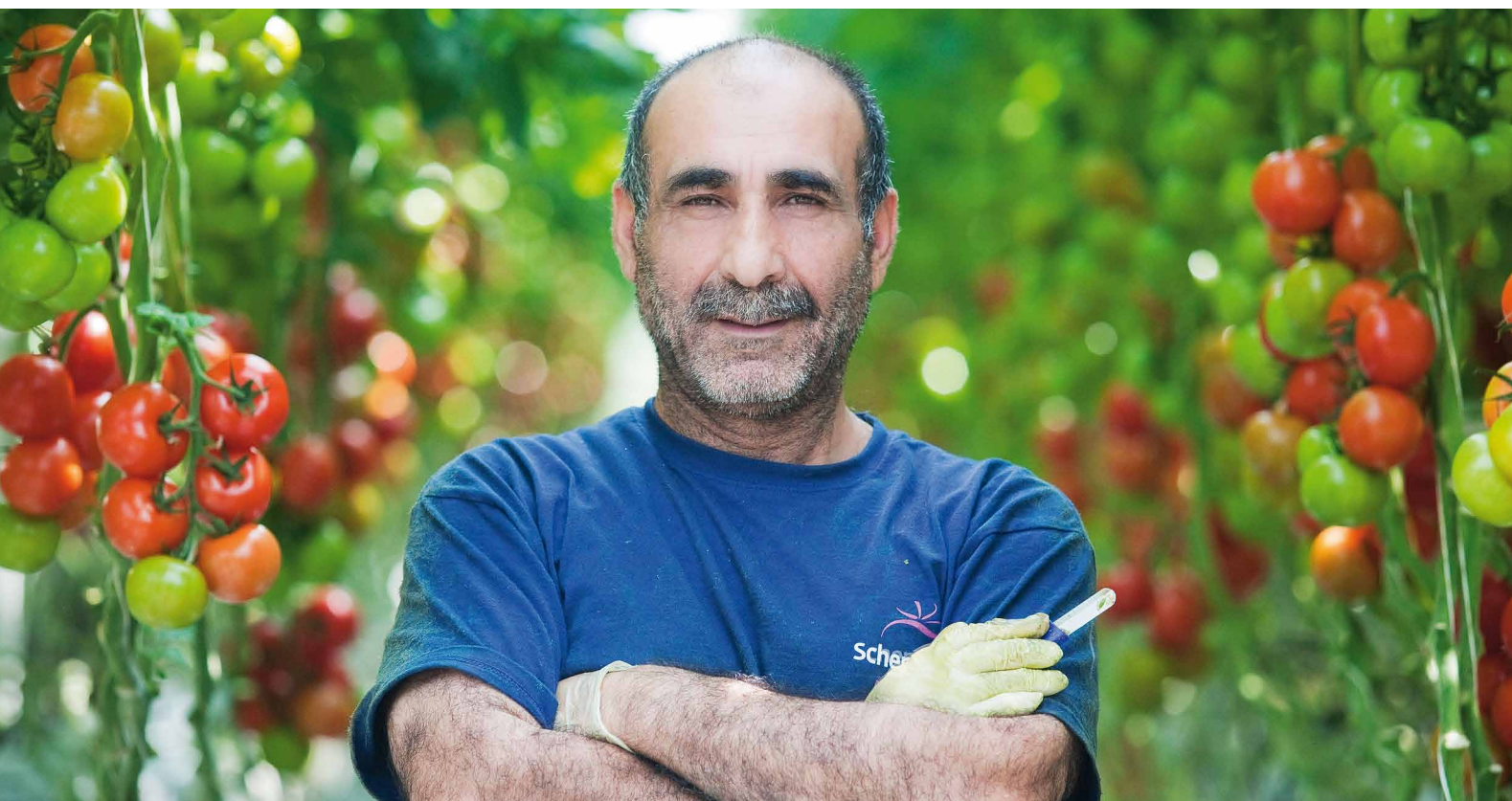




44]

‘Uit lijfsbehoud doen telers soms rare dingen’

FNV Bondgenoten luidde onlangs de noodklok over de tuinbouw in een brief aan staatssecretaris Dijkema van Economische Zaken. De Russische boycot is de spreekwoordelijke druppel voor een sector die ‘al jaren’ niet meer zijn eigen broek kan ophouden en waar bedrijven de cao proberen te ontduiken. KAS Magazine zocht uit hoe de glastuinbouw er momenteel voor staat.

Het is vijf voor twaalf. Althans: dat ga je denken als je de brief leest die FNV Bondgenoten op 1 september stuurde naar staatssecretaris Sharon Dijkema. De vakbond zegt met haar te willen praten over ‘duurzame oplossingen, zodat de sector zelfstandig tegenslagen kan opvangen.’ Volgens de bond is er meer nodig dan subsidies en tijdelijke crisismaatregelen om de tuinbouw weer gezond te krijgen. De Russische boycot van Nederlandse

producten is slecht voor de tuinbouw, maar de sector kan al jaren niet meer zijn eigen broek ophouden en vraagt steeds vaker om hulp van de overheid en de Europese Unie.

De bond erkent de moeilijke situatie voor telers en schrijft dat de prijsdruk de laatste jaren stijgt. De concurrentie is groot en de marges worden kleiner en omdat het een arbeidsintensieve sector is, loont het om te besparen op de loonkosten. Bestuurder Marcella Bense: "Sommige agrarische bedrijven staan dusdanig onder druk dat ze het maatschappelijk toelaatbare opzoeken en de cao proberen te ontduiken. We moeten gezamenlijk voorkomen dat de sector volledig draait op uitzendkrachten die dankzij allerlei schijnconstructies onder het minimumloon worden betaald." Afgaande op de brief gaat het helemaal de verkeerde kant op met de tuinbouw. Er dringt zich een beeld op van een sector die door de Russische boycot in nog grotere problemen raakt dan die al zat. Een sector waarin de ondernemers bovendien de kosten proberen te verlagen door te beknibben op de lonen van werknemers en mogelijk zelfs dingen doen die niet mogen door cao's te ontduiken en gebruik te maken van schijnconstructies. Maar is het nou allemaal echt zo erg? De boycot komt in elk geval op een slecht moment. Volgens

Wageningen UR zullen er boeren en tuinders zijn die het financieel niet meer kunnen bolwerken. Daar komt volgens de universiteit bij dat in de tuinbouw al enige jaren lage inkomens worden verdiend. Frank de Wijs, Senior Specialist Sociaal Economisch Beleid bij de ZLTO: "Voor de glas-groenten geldt dat de Ruslandcrisis volgde op een teeltseizoen met een bijzonder slechte prijsvorming tot dan toe."

Dan de ontduiking van cao's. De loonkosten in de tuinbouw zijn relatief hoog, volgens De Wijs is zo'n 30 tot 40 procent van de bedrijfskosten tot arbeid te herleiden. "Ondernemers zoeken uiteraard naar mogelijkheden om kosten te verlagen en risico's te beperken, binnen de spelregels die zijn

'Bij kleinere bedrijven kan onwetendheid een grote rol spelen'



afgesproken. Oneerlijke concurrentie op arbeidsvoorwaarden moet worden voorkomen." Hoe zit het met de angst van FNV Bondgenoten dat de sector volledig gaat draaien op uitzendkrachten die dankzij allerlei schijnconstructies onder het minimumloon worden betaald? Flex-krachten zijn inmiddels onderdeel van de normale bedrijfsvoering in de tuinbouw. In een ideale wereld met een ruime en voorspelbare afzetmarkt, hoge marges en zonder veel werkgeversrisico's zouden volgens De Wijs "wellicht enkel vaste banen kunnen bestaan. De werkelijkheid is dus anders, helaas."

Regels ontduiken

Al langer spannen partijen zich in om misstanden met flexarbeid te voorkomen, bijvoorbeeld met het LTO-project Seizoenarbeid, het keurmerk Stichting Normering Arbeid en met voorlichting via de Werkgeverslijn Land- en Tuinbouw. Toch zijn er ondernemers die de regels ontduiken door illegale werknemers in dienst te nemen. De Inspectie

SZW voert regelmatig controles uit bij bedrijven in de tuinbouw. De glastuinbouw is niet een sector waar veel misstanden plaatsvinden, dat geldt meer voor bijvoorbeeld de champignonteelt. Volgens Inspectiewoordvoerder Paul van der Burg gaan tuinders niet vaker in de fout sinds het begin van de economische crisis. "Los van de crisis

zijn er altijd ondernemers die gewoon minder willen uitgeven aan loonkosten."

Er zijn ook ondernemers die regels niet opzettelijk ontduiken. Wilco Brinkman van adviesbureau HS Arbeidsvoorwaarden heeft onderzoek gedaan naar de naleving van cao-regels in enkele sectoren. Volgens hem komt dat bijvoorbeeld doordat veel cao's nogal ingewikkeld zijn. "Voorlichting aan zowel werknemers en werkgevers helpt bij het naleven van de afspraken. Zeker bij kleinere bedrijven kan onwetendheid een grote rol spelen." Naast voorlichting om bedrijven te stimuleren om cao's na te leven, zou het volgens Brinkman goed zijn als er inzicht komt in de aard en omvang van het probleem. Dat is volgens hem namelijk niet

duidelijk. "Er wordt veel geroepen over hoe erg het ergens is, maar ik zie zelden concrete aantallen of cijfers. Ik denk dat transparantie en inzicht noodzakelijk zijn om tot effectief toezicht op de handhaving van cao-afspraken te komen."

Hoge looneis

Het moge duidelijk zijn: de problemen in de sector zijn een stuk genuanceerder dan de indruk die FNV Bondgenoten wekt. De brief van de bond moet volgens Frank de Wijs van ZLTO worden gezien in het licht van de stand van zaken in het cao-overleg op dat moment, begin september. Met andere woorden: het was een instrument in de onderhandelingen. De gesprekken tussen LTO en FNV verliepen moeilijk, volgens De Wijs vanwege de hoge looneis van de vakbond. FNV-bestuurder Henk Onstwedder: "De werkgevers komen elke keer met substantiële verlagingen van lonen. Problemen aan de ondernemerskant, zoals overproductie, worden aangegrepen om de lonen niet te laten stijgen. We hebben daarom besloten om een brief te sturen naar de staatssecretaris."

Inmiddels zijn er principe-akkoorden gesloten voor de glastuinbouw en de open teelten en is afgesproken dat de lonen met respectievelijk 1,5 procent en 1 procent worden verhoogd. In het principeakkoord van de glastuinbouw zijn de effecten merkbaar van de Russische boycot. Een voorbeeld is de voortzetting van de activiteiten van het Mobiliteitscentrum Glastuinbouw, dat opgezet werd na de EHEC-crisis in 2009 en werkgevers en werkzoekenden met elkaar in contact brengt. De huidige crisis in de sector herinnert de vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers aan die van 2009, schrijven zij in het principeakkoord. De opbrengstprijs voor

kasgroenten was al in de weken voor de Russische boycot tot een dramatisch laag niveau gedaald als gevolg van de importbeperkingen voor groenten en fruit vanuit Polen door Rusland, en de daardoor overvoerde Duitse markt. De onderhandelaars schrijven: 'Hiermee en met de afgekondigde importstop is na de slechte prijsvorming gedurende het eerste halfjaar het perspectief op een enigszins gunstige afloop van het teeltseizoen verloren gegaan.'



'Retailer maakt de dienst uit'

De problemen in de glastuinbouw hebben volgens FNV ook te maken met andere partijen. Niet alleen schaalvergroting en overproductie leiden tot lagere prijzen, aldus de bond, 'grote retailbedrijven maken de dienst uit en draaien de duimschroeven bij telers en boeren aan, waardoor de inkoopprijs daalt. Ook in de groothandel en retail is de concurrentie moordend en er wordt flink geschrapt in de arbeidsvoorwaarden.' Wilco Brinkman van HS Arbeidsvoorwaarden vindt daarom dat iedereen in de keten moet worden betrokken bij het voorkómen van illegale praktijken. "Als supermarkten of

grote opdrachtgevers zwaar op de prijs drukken, dan krijg je vanzelf dat er in het begin van de keten uit lijfsbehoud rare dingen kunnen plaatsvinden. Overigens, en dat is mijn persoonlijke mening, zou ook de consument meer op zijn verantwoordelijkheid kunnen worden gewezen. Een goedkoop product wordt niet vanzelf goedkoop." ●